

Studier Kritiker och Notiser.

Literär Tidning.

N° 40.

Lördagen den 31 December

1842.

Det nya Biskopshuset i Lund.

Andra Artikeln.

Sedan Afstonsbladet ansett de anmärkingar, hvilka wi gjort öfver ritningarna till nya biskopshuset härstädes, förtjena en större offentlighet, och ritningarnas författare förklarar sig rörande ifrågavarande åtgärd; så är det naturligtwis vår pligt att ytterligare belysa denna fråga. Wi hoppas, att det torde häraf wisa sig, det wi icke ledas af begär att sära aftningsvärda personligheter, utan att wi twertom önska i våra ringa mån gagna genom yrkande af mera omsorgs egnande åt offentliga byggnadsföretag.

Replikförfattaren säger, "att några rättelser tillfögs i historiken om byggnadens tillkomst, anförande, att första ritningen till nytt biskopshus uppgjordes 1827 eller 28 af en Fortifikations-Konduktör Lundberg." Om härmed skall wisa en oriktighet i vår uppgift, att nemligen Herr Professor Nyström för härvarande biskopshus uppgjort blott tvenne, icke trenne, särskilda ritningar, åligger det oss att med några ord redogöra för vår uppgift. Den historik, som wi lemnat öfver byggnadens tillkomst, war icke allenast förordig utan jemwäl inskränkt inom den tid, ifrån hwilken samme Herr Professor haft besattning med denna byggnadsangelägenhet; men wi anse oss nu för att utreda saken böra i största forthet komplettera berättelsen härom.

Gamla biskopshuset, som uppfördes 1724 af en Byggnästare Gerling från Stockholm, war en swag förswerksbyggnad, som innehöll tvenne våningar. Detta war redan wid Biskopen Celsii tillträde 1777 så förfallet, att han med skäl yrkade ett nytt boningshus, hwarifrån han likwäl astod 1779 mot wilkor, att domkyrkan å Helgonbacken uppförde nya ladugårdsbyggnader. Efter denna Biskops fränfälle uppstod åter fråga

om nytt biskopshus nemligen 1799, men densamma blef på dåwarande Biskopens medgifwande tillswidare uppfjuten. 1816 gjordes förslag att till biskopsbeställe inköpa det stenhus, hwilket Carl XII här bebott, och hwilket Kathedralsskolan nu innehar. Samma år gjorde en Lånsbyggmästare Soffel ritning till nytt biskopshus. Sedan har denna fråga kommit att hwila till 1827, då Konduktören Lundberg författade en ritning till ett nytt biskopshus. Från Öfverintendents-embetet blef först 1828 den 20 Mars en ny ritning till en sådan byggnad meddelad Domkyrkorådet, hwarpå nådig stadfästelse följde 1829. Författaren till denna senare ritning aflemnade häraf, enligt egen begäran i ett underdånigt memorial af den 21 Januari 1839, en omarbetning, hwaröfver Domkyrkorådet till följe af nådig remiss yttrade sig den 19 nästföljande Februari. Wid denna omarbetning gjordes åtskilliga anmärkingar både i afseende på konstruktion och dekorations. De fleste bland dessa blefwo af Öfverintendents-embetet lemnade, såsom handlingarne wisa, utan afseende; men några t. ex. rörande gaslarnas förändring föranledde åter en ny ritning, hwilken stadfästades den 28 September sistnämnda år. Häraf torde det wara uppenbart, att den lilla historiken, som omnämner trenne ritningar af samma konstnär är i berörde afseende riktig.

I repliken anföres, att "vår artikel utmärker sig lifa mycket genom en affekterad öfwerlägsenhet i arkitektonisk kunskap, som genom sin bittra och hatfulla kritiska ton, samt till öfwerslöd ådagalägger, att författarens hufwudaffigt är, icke att lugnt, opartistiskt och upplysande afhandla ett föremål af allmännare intresse, utan att reta, sära och nedsätta personligheter, som af ett skäl eller af ett annat äro honom misshagliga." Wi få häremot erinra, att wi hwarken welat affektera någon öfwerlägsenhet i arkitektonisk kunskap, eller reta,

sära eller nedfatta någon personlighet. Om likväl så skulle möjligtvis synas för någon opartisk, få wi till vårt rättfärdigande i denna del andraga, att man swärligen kan med något slags anspråk på trowärdighet yttra sig i någon wetenskaplig fråga utan att wisa sig deri ha någon wetenskaplig kunskap, och att man swärligen kan widröra någon åtgärd af allmänt intresse utan att nämna någon person, som dermed haft befattning. Huru skulle med ett motsatt begrepp, om framsällningsfätt någon fruktbärande offentlighet kunna forenas? Det lärer ej kunna bestridas, att det sätt, hwarpå ett helt rikes civilarkitektur behandlas, i hög grad förtjenar allmän uppmärksamhet, och att således enhwar, som nitälskar för en bättre sakernas ordning i denna wäg, måste hellre underkasta sig en mistydning af bewefelsegrunder rörande gjorda anmärkingar, än att af fruktan för en slig mistydning beqwäma sig till en Amykleisk tystnad.

Replikförfattaren säger widare, att "på en artikel af denna hänsyftning, något egentligt swaromål så mycket kan från honom ifrågakomma, som han är öfvertygad, att hwarje opartisk läsare genast och sjelfmant gjort rättwisa åt de många minutlösa anmärkningarne, som öka radernas antal, utan att i hufwudsaken någonting bewisa." Wi bekänna twertom, att de fleste anmärkningarne äro snarare alltför grofwa och just dertföre mindre troliga, och att de af samma orsak bewisa snarare för mycket än för litet i hufwudsaken. Om wi icke haft tillfälle att med den största noggranhet granska ritningarna, skulle wi icke trott sådana öwårdsamheter möjliga; dock wilja wi gerna tillstå, att en man, hwilken har många göromål, kan, ehuru utrustad med snille och insigt, göra sig skyldig till förseelser wid byggnadsplaners uppgörande, och wi wilja wisserligen icke betwisa, att ritningarnas författare är en både snillrik och insigtsfull konstnär. Men ett byggadskollegium, helst ett sådant, som så gerna söker i andras ritningar göra ändringar, borde wäl icke låtit dyliga mistag, som de anmärkta, undfalla sin uppmärksamhet. Och det är egentligen härom denna fråga rör sig. Borde icke en dylig myndighet inse, att hwarje ritning, som den underställer Konungens höga stadfästelse, måste i alla afseenden vara utförbar, ändamålsenlig och stilmesig. Och skulle man icke kunna i ett land, hwarest en Akademi för de fria konsterna och ett Szwertintendentsembete underhållas af staten, och hwarest årliga anslag utgå till konstresor, fordra, det man wid offentliga byggnader, som medta-

ga högst betydliga penningssummor, icke så glömmes sig, att behöfliga trappanläggningar stundom måste efteråt tillbyggas, eller att af obefantkap om bjellagers bärrighet en jernstång måste midtigenom ett rum anbringas för att ofwanifrån uppbära en troshotten. Siftberörda förhållande, som Dagligt Allahanda, om wi rätt minnas, 1838 framdragit jemte åtskilliga andra konstruktionsmistag i tillbyggnaden af Serafimerlasaret, företer äfwen den märkwärdigheten, att man icke wärdat sig om att med en kolonnformig träbeklädnad skylla en sådan jernstång, utan att man har i det stället satt derjemte ett bord, förmodligen på det att man icke måtte wid förbigående stöta sig emot densamma.

Att wi icke behöft öka raderna, såsom det heter i repliken, utan att bewisa något i hufwudsaken lärer wäl icke vara fullt allwar. Huru mycket kunde, om wi icke sökt i möjligaste mätto inkränka våra reflexioner, anföras rörande biskopsbyggnadens läge, som twertemot tillstyrkan tagits alltför nära domkyrkan, endast dertföre, att twenne mindre uthus skulle å denna öppna plats midtför Lundagård kunna uppföras. Huru mycket hade ej kunnat sägas om det opålitliga grundläggningsfätt, som föreskriswits. Huru mycket kunde icke äfwen andragits mot materialuppgifter och kostnadsberäkning. Wi wilja blott exempelwis anføra, att i afseende på biskopshuset's blifwande läge refereras uti ett Kongl. bref af den 19 December 1835, att: "Sedan wi anbefallt wår Szwertintendent, att häröfwer med underdånigt utlåtande infomma, har han infordrat yttrande i ämnet af Hofarchitekten Professor Nyström, hwilken under den 25 nästlidne November anført, att det wid jordborningen och byggnadstomternas besigtning den 10 April detta år utrönta stiljaktiga förhållande dem emellan wore alltför betydligt att icke böra i hufwudsaklig mätto inverka på bestämmandet af byggnadsplatsen; att om grunden på ena stället måste läggas minst 8 alnar, men på det andra högst 2 alnar djup, uppstode deraf redan ett förhållande, hwilket, lindrigast beräknadt, wore såsom 4 till 1; och att om på förwa stället tillades kostnaden för ett oundwifligt rustwerk, den på ett större djup kostsamare gräfningen och de betydligt tjockare murarne, desfa sistnämdes förankring, deras större höjd ofwan jord för att hålla nedersta wåningen luftfri samt de för samma ändamål nödige trummorne m. m., så uppstode ett förhållande i kostnadssumorne för grunden på gamla biskopstomten eller på Helgonabacken, af omkring 7 till 1; att om dertföre byggnadskostnaden skulle

enligt de i handlingarne omförmäldte beräkningar, uppgå, på Helgonabacken till 60,000 Rdr banko, hvaraf 2000 Rdr för grunden, så skulle kostnaderna för samma hus på gamla biskopstomten bestiga sig till 72000 Rdr banko. Med grunden på sistnämnde plats följde desutom alla de obehörligheter, som äro ofskiljaktiga från bostaden på en fuktig tomt och i ett hus, hwilket oagadt all derpå nedlagd kostnad, icke för en längre tid och måhända albrig blesve fullkomligen fritt från rennor och sättningar, samt till följd deraf oundwilkliga täta reparationer, hwadan och fördelarne af platsen på Helgonabacken syntes i alla fall wara öfwerwägande och biskopshusets uppförande på denna plats följaktligen böra tillstyrkas." Samme Professor anförer uti ett underdånigt memorial af den 21 Januari 1839, "att sedan denna tid (nemligen 1835) har en omständighet inträffat, som bewisar, att man wid bedömandet af byggnadsgrunden på gamla biskopstomten mistagit sig. De senare åren har nemligen, på ringa afstånd från sistnämnde tomt och på en lika beskaffad byggnadsgrund blifwit uppfördt ett Stadshus af sten med nära lika dimensioner och samma wäningsindelning som det tillämnade biskopshuset." Som byggnadsgrunden för detta hus icke medförde några större swårigheter, trodde man sig kunna antaga den såsom norm för byggnadsgrundens fördelaktiga bedömande å biskopstomten, hwarför hemställan gjordes om biskopshusets förläggande derstädes, i afseende hwarpå samme Professor yttrar i sitt underdåniga utlåtande: "För min del anser jag i underdånighet biskopsbyggnadens anläggning i staden utgöra en betydande lämf i den kedja af förföringar, som omkring domkyrkan redan är börjad, och lika mycket till prydnad för staden som till nytta för underwisingansanstalterna och behörlighet för boställsinnehafwaren. Jag får derföre underdånigt tillstyrka nådigt bifall till den af lokalauktoriteterna i denna del gjorda underdåniga hemställan." Att på skäl frånträda en mening synes öf förtjena mera beröm än klander, men att frånträda en mening, som grundar sig på wetenskaplig undersökning för att omfatta en motsatt mening, som stödjer sig på blott förmodande, egnar wäl föga en sakkunnig man. Stadshuset är wida lägre än biskopshuset, och det förra saknar gasweltrösten, men det senare har deremot sådana. Stadshuset har trätrappor, hwaremot biskopshuset har stentrappor, och det förra har wida tunnare murar än det senare. Dessa byggnader fordra alltså grundwalar med helt olika bärningsförmåga.

Man har funnit byggnadsgrunden för stadshuset wara hwarken i anseende till wattenhaltighet eller olifartadt fyllningsämne betänkelig, och man har delföre trott, att ett ungefär lika förhållande skulle wisa sig å biskopstomten. En sådan förmodan bör dock icke kunna skäligen misledda en byggnads-kunnig. Det är nemligen en mycket gammal anmärkning, att ej sällan, isynnerhet uti urgamla städer, som under tidernas lopp allid genom påfyllning upphöjas, byggnadsgrunder finnas, hwilka kunna inom få alnars omfång wara till beskaffenhet ganska olika; så att man för ett och samma hus nödgas lägga högst olika grundwalar. Nu ligger emellertid stadshuset hela 200 alnar från biskopshuset. För att wisa det de, som undersökt grunden å biskopstomten icke mistagit sig, wilja wi endast anföra, det man under grundgräfningen derstädes fann lemningar efter större och mindre byggnader, som under seklernas lopp efterträdt hwarandra, wattenrummor, som woro sorgfälligt murade, härinunder stor myckenhet af kreatursben och spillning, träkärl, en låda med inneliggande ägg samt på 4½ alnars djup ett temligt widsträckt lager af sandstensskärswor samt huggne sandstensstycken jemte lemningar af bänkar, som blifwit wid huggningen beagagnade. Icke långt härifrån råfades en omsorgsfullt anlagd sandstensmur. Wid 6 alnars djup hittades åtskilliga fornsaker, som hänwifade på hedniska tiden, nemligen ett slagswärd, många bennålar, åtskilliga ben- och hornkammar af högst owanliga former, och wid 7½ alnars djup påträffades å den så kallade lefwande och fasta jorden ett tjockt lager efter förmultnade trähus. Då man nu tillägger, att här funnos flera igenfyllda brunnar från olika tider, och att tvenne pumpar måste under grundläggningen ej sällan wara i gång; så skulle wi tro, att man wid undersökningen ej mistagit sig om denna byggnadsgrunds betänkliga beskaffenhet, och att det kanste warit wälbetänktare, om Öfwerintendentsembetet fäst sig mera wid den wetenskapliga uppgiften rörande lokalen än wid det förmodande, som sedermera afgafs deröfwer. Wi wilja icke härmed yttra öf, huruwida det warit ändamålsenligare att utom eller uti staden uppföra det nya biskopshuset, och goda skäl kunna för dessa skiljaktiga meningar anföras; wi wilja endast ådagalägga, att en man ex professo påbördat andra ett mistag, hwarför han sjelf stannar. Det är jemwäl klart, att det grundläggningsfätt, som skulle, enligt ett underdånigt memorial och ett afgifwet kostnadsförslag bestå uti en timmerbädd af notumswirke med en plank-

behlådnad på föga djup, ej kunde å en sådan lokal som denna försökas med något hopp om framtida bestånd. En så swag timmerbädd, som dels kommit att hwila öfwer gamla grundwalar, dels på högst olifartade fyllningsämnen, multnad träbråte och kreaturspillning, dels wårdslost igenkastade brunnsöppningar, skulle naturligtwis gifwit efter, sönderbrustit och ruttnat. Blott af detta exempelwis anförda förhållande torde Replikförfattaren finna, att wi icke behöft "öka rader- nas antal, utan att i hufwudsaken någonting bewisa." Wi skulle ännu ha åtskilligt af wigt att tillägga, men oss synas de anmärkning, wi anført i förra artikeln, vara tillswidare tillräckliga; dock tro wi oss böra i förbigående anføra några så kallade "minutiösa anmärk- ningar för att wisa, att äfwen sådana kunna göras.

De kolonner, som omgifwa hufwudingången, ha tårningsformiga kapitåler, hwaraf följer, att desamma måste ha såfallade Attiska baser. Emellertid skall man förgäfwes söka, det ware sig i medel, eller nutidens byggnadswerk, sådana baser, som de, hwilka upprit- ningen företer. Öfwer hufwudingången wisas en half- och en helrund fönsteröppning. Det är bekant, att medeltidens byggmästare uttryckte byggnadens idé ge- nom det grundtal, som de föreställde i sina fönsterrosor. Nu wisas här 14 såsom grundtal för halfrosen, 11 deremot för helrosen, och tywärr kan intetdera ha nå- got afseende på byggnadens idé. Denna lilla anmärk- ning ådagaläger, att författaren icke påtänkt, att man kunde, utan att i ringaste mån öka kostnaden, intresse- rat konstfännaren. Ingångsportarne passa till deras utföring hwarfen med medeltids- eller nutidsstil. De ha nemligen kommit att hållas i gammalnederländskt ma- ner. Här finnas likwis ännu i Skandinavien, isyn- nerhet i Skåne, uråldriga ingångsportar, som kunnat föranleda till en wida filmsesigare och skönare utfö- ring utan att derföre öka utgiften. Ett boningshus, som har 60 alnars längd, kunde wäl tåla treñne skor- stenar; emellertid skall det ifrågawarande ha blott twen- ne, hwadan flera kakelugnsrör måste dragas från 10 till 11 alnar, hwilket är i många afseenden ofördel- aktigt. Att skorstenarne skola så uppföras genom kropsåsen, att de icke motswara fönsterpelarna utan fönsteröppningarne, synes mindre naturligt, isynnerhet som de böra helst placeras der, hwarest lång- och twer- wäggar skåra hwarandra. Twenne skorstenspipor, som uppgå från öfwerwåningen på 4 alnars afstånd ifrån hwarandra, böra enligt genomskärningen sammanbindas med en temligen lågspänd spetsbåge, och derpå före-

nade utgå genom kropsåsen. Man kan lätt beräkna, att de förenade skorstenspiporna och skorstenen derpå, som tillsammans utgöra wid på 7 alnars lodrätt höjd, ofelbart skulle med sin icke obetydliga tryckning å denna swaga ihåliga båge, som saknar stöd, förorsaka en sprängning; en händelse, som inträffat wid uppförande af Garnisonslasarettet i Stockholm. Men lemmom dylika småsaker, af hwilka det likwis will synas, som det varit mera i sin ordning, att Replikförfattaren sökt wederslägga våra förra anmärkning, än att för- klara dem för minutiösa och bymedelst framkalla nya. Emellertid torde de gjorda anmärkningarne tarfwa we- derläggning, såwida de icke skola möjligtwis ligga den myndighet, från hwilken de utgått, till någon last, eller fastheldre wisa nödwändigheten af större uppmärksam- hets egande å det wigtiga fall.

I repliken säges, att "den approberade ritningen åsyftade att åskådliggöra byggnadens utseende och be- skaffenhet, sedan den blifwit färdig, men ingalunda att uppgifwa konstruktionsfätt och detaljer, hwar till skalans inskränkthet lemnar föga tillfälle, men hwilka deremot wanligen på serfkilda, i stort uppdragna ar- betsitningar, bruka meddelas." Ritningarne äro upp- gjorde på trenne regalfolier innehållande planritning öfwer tomtplatsen och angränsande torg samt omgif- wande gator, en grundritning för hwarje wåning, en uppritning för hufwudfasaden, och en sådan för ena gasweländan, samt slutligen en tvergenomskärning. Grundritningarnas skala motswarar ungefär $\frac{1}{150}$ samt uppritningarne och genomskärningen wid på $\frac{1}{100}$ af verkliga storleken. Dessa ritningar äro således mer än tillräckligt många och stora för att med säkerhet kun- na deraf inhemta den blifwande byggnadens beskaffen- het både i afseende på konstruktion, distribution och de- foration: till förje hwaraf bristande tydlighet eller ut- förlighet icke kan i thy fall ifrågakomma. Däsa sägas dessa ritningar i Konungens höga bref af den 5 Ok- tober 1839 vara detaljerade. Några arbetsritningar lära wäl icke behöfwas utan för handwerkares led- ning, och desse måste wäl noga öfwerensstämma med gifna hufwudritningar, helst med sådana, som wunnit Konungens nådiga stadfästelse. Att de gillade ritningarna endast åsyftade att utwisa byggnadens utseende och be- skaffenhet, sedan den blifwit färdig, är verkligen en ganska owäntad förklaring. Wi trodde, att grund- och uppritningar samt genomskärningar alltid woro, åt- minstone alltid borde vara så beskaffade, att de skulle wid en byggnads uppförande tjena såsom oestergifliga

föreskrifter, och wi trodde, att en konstnär, som wille åfärdliggöra den blifwande byggnadens utseende, borde öfwer densamma och öfwer närmaste omgifningar uppgöra perspektivritningar. Så tillwägagingo forntidens byggmästare, hwilka icke fördunklade sina byggnadsritningar med några lavingar, utan använde sådana, såsom sig borde, å perspektivritningar.

Widare yttrar Replikförfattaren, att han "fött emellan den nya byggnaden och domkyrkan tillwägbninga en öfwerensstämmelse i stil, som af de båda byggnadernas förhållande till hwarandra syntes honom påfallad. Härwid war, såsom han säger, naturligtwis ej hans mening, att åstafomma någon arkitektonisk-antiquarisk kuriositet: ett hus till sitt utseende 600 år äldre än det werkligen är, utan en byggnad, hwaruti domkyrkans stil är lämpad till lokal- och klimatfördringar, till materialierne, som skola begagnas, till wår tids plägseder och de idéer, man nu gör sig om en beqwämlig boning." — Denna framställning tyckes wid första påseende icke sakna grund, den torde dock swåriligen uthärda någon närmare granskning. Kan någon öfwerensstämmelse i stil mellan en gammal och ny byggnad tillwägbringas, utan att andan af den gamla byggnadens stil uppenbarar sig i den nya? Det tillhör både rundbågs- och spetsbågsålderns byggnadsfätt att börja med fasta underbyggnader, som hållas ornamentslösa och att derpå fortsätta med utsprång, bågslag, nischfördjupningar och genombrytningar, hwilka alltfom de tilltaga i höjd aftaga i dimensioner, hwarigenom ett murwerk blir fastare, och wisar sig anseeligare. Då detta är andan i medeltidens stil, huru kan det nya biskops huset, å hvars jordwåning pilastrarne förenas med rundbågar, som endast hålla 18 tum i diameter, och å hvars öfwerwåning pilastrarne sammanbindas med rundbågar, som hålla hela 4 alnar i twermått, anses i sig uttrycka annat än en rak motsats af nyfnämnda idé. Man behöfwer icke ha studerat medeltidens byggnadskonst för att inse detta, man behöfwer endast från Kraftstorget öfwerståda korutsprånget och biskops huset, för att djupt känna stillnaden i dessa byggnaders olika stilar. Korutsprånget är nemligen till 4 alnars höjd alldeles ornamentslöst, derpå widtaga pilastrar och halftolonner, som förenas med stora rundbågar, hwarpå åter en afdelning med lifdana språng och bågar följer, hwilkas fält till stor del upptagas af profilirika fönsteröppningar, och slutligen widtager en omgång med helt små bågöppningar. Wi tro icke, att någon sakkunnig will på allwar bestrida, det en under-

byggnad eller jordwåning bör i de mesta fall hållas ornamentslös, på det att de öfre wåningarna måtte successiwt kunna förse med lättare och finare former. Att utfira en jordwåning med fina bågpyrdnader, men deremot lemna en mellanwåning ornamentslös för att slutligen ge en öfwerwåning ofantliga bågslag, såsom å nya biskops huset, läser enhwar finna föga öfwerensstämmande med ett riktigt behandlingsfätt. Det är icke på detta fätt man skall undwika att i byggnadswäg framkomma med "en arkitektonisk-antiquarisk kuriositet;" det är twertom på detta fätt, som en sådan alstras.

För att icke missförstås wilja wilja wi i forthet redogöra för det fätt, hwarpå wi anse medeltidens stil både kunna och böra med framgång användas. Det är bekant, att man under medeltiden alltmer och mer insåg den wigtiga fördelen af hörnutsprång, pilastrar, bågslag och nischfördjupningar, hwarigenom mindre kostsamma grundwalor behöfwes, och en mängd materialier kunde utan murarnes förswagande besparas. Här till kommer, att alldeles släta murar äro mera blottställda för regnets åverkan och wida dystrare än de, hwilka på nyshberörda fätt uppföras. Således synes det icke vara olämpligt att använda en byggnadsstil, som minskar kostnaden och ökar waraktigheten, samt lifwar anblicken. Men wi wilja derföre alldeles icke affsäga oss ett fritt användande af alla de fördelar, som den nyare helst den nyaste tiden uppfunnit att ändamålsenligt, inbjudande och beqwämt efter wåra tillgångar, wåra behof, wåra seder och wåra wanor inreda byggnader och gifwa desamma en lifwande belysning. Kortligen, wi måste så använda medeltidens byggnadskonst, som medeltidens byggmästare skulle i wåra dagar användt densamma. Den känner föga medeltidens byggnadskonst, som förmenar, att deß idkare icke förmådde frambringa herrliga boningshus och borgar; men de anordnade inredningarna efter den tidens behof och plägseder, och det war icke byggnadsartens bristande tillgångar, utan tidsandans kraf, som bestämde byggnadernas distributionsförhållanden. Det är alltså wår tanka, att, i händelse man rätt använder medeltidens byggnadsformer med iakttagande af nutidens behof, ingen arkitektonisk-antiquarisk kuriositet deraf uppstår. Får man då icke bruka ett rent romerskt skrifätt wid framställning af en helt ny tilldragelse, eller måste man för att icke synas för gammalmodig bruka slatinnska ordställningar. Wi anse, att den, som har förmåga att skrifwa ren latin, icke skall af fruktan

för att kallas furios, beqwäma sig till några barbarismer.

Då det heter, att stilen i nya biskopshuset är lämpad till materialier och klimatfördringar, så måste wi i flera afseenden bestrida detta påstående. De alltför breda men föga sluttande fot- och handlisterne lemnas icke nog affall för regn och snö isynnerhet wid fönsteröppningarna. Således äro dylika listwerk mer passande för blida än hårda luftstref. Taklisterne, som ha med 18 tum höjd 1 alns utsprång, lära wäl ingen sakfunnig anse lämpliga för en byggnad, som skall uppföras af tegelsten. Ett så öfverhängande murwerk höfwes en byggnad af qvadersten, ty om det samma också kan, såsom nu skett, med omsorgsfull möda verkställas; så röjer det likwiht ett föga naturligt murningsfätt. För öfrigt äro desse starkt utspringande taklister föga öfverensstämmande med wårt luftstref och wårt decorationsfätt. I Grekland och i Italien woro stora taklister icke allenast erforderlige för derwarande byggnadsarter, utan de woro jemwäl bestämde för att i möjligaste måtto skydda de öppna portikerna och de bildprydda gafwelsälten mot regn.

I repliken anföres: "Om nu det klandrade biskopshuset wore behäftadt med så många och så grofwa fel, som artikelförfattaren lydats att, enligt sin åsigt, deruti finna, huru är det en möjlighet, att en så byggnadskunnig och skicklig man, som Professor Brunius, när tillfälle lemnades honom att öfwer ritningarne till detta hus offentligen uttala sin mening, ej blott icke afftyrkte utförandet deraf, och författade eller påtyrkte författandet af ny ritning, utan sedermera lånade sig sjelf till att utföra ett så widunderligt byggnadsföretag, utan att under verkställigheten deremot göra ens en konfidentiel, långt mindre en offentlig inwändning, sym då kunnat pröfwas och föranleda rättelse?" Det har redan ofwanför blifwit anfördt, att bemäkte Professor gjort i afseende på ritningarna och dithörande kostnadsförslag samt i afseende på blifwande läge anmärkingar, hwari Domkyrkorådet instämde och gjorde till följe häraf hemställan att få wid byggnadens utförande widtaga förändringar. Om åtskilliga anmärkingar, som kunnat härstädes göras uteblifwit, så låter detta lätt förklara sig. Förhoppning om nådigt tillstånd att widtaga nödwändiga förändringar torde nemligen bidragit härtill, och äfwen önskan att denna behöfliga byggnad måtte omföder komma till verkställighet torde äfwen haft någon del häri, och föresatsen att i möjligaste måtto tillba-

behålla allt, som kunde i något fall sära eller reta någon ömtålig personlighet torde slutligen medverkat till samma resultat. För öfrigt skulle föresläende af någon totalförändring af ritningarna eller uppgörande af några nya härstädes ofelbart blifwit i alla händelser fruktlöst. Det är nemligen kändt, att Öfwerintendentsembetet icke gerna ser, det någon oinwigt befattar sig med ritningars uppgörande för offentliga byggnader. Sådan är åtminstone erfarenheten härnere. Såsom bewis härpå få wi nämna, att de ritningar, som här uppgjordes till stora Akademihusets inredning och påbyggnad, så omarbetades deruppe, att de i wiissa fall icke kunde utföras, hwadan nådig ändring häri måste sökas. — Huru det tillgått med ritningarne för nya Akademibyggnaden härstädes har uti en annan tidning blifwit omnämndt. — Ritningar till en ny landtkyrka, hwilka uppgingo härifrån, behagade Öfwerintendentsembetet bibehålla till hela deras grundidé och hufwuddimensioner, men föreslog några konstruktions- och detaljförändringar, som i hög grad förswärade verkställigheten, och i flera afseenden stridde mot stilen. Då anmärkingar gjordes härwid, afgaf Öfwerintendentsembetet ett nytt förändringsförslag; men då äfwen detta wisade sig wara lika godtyckligt, wunno de första ritningarne, som härifrån uppgått, nådig stadfästelse. — Ritningar ha äfwen här blifwit uppgjorde för anbringande af ett twersteyp å en af Skånes största landtkyrkor. Öfwerintendentsembetet lät kopiera dessa och affskrifwa dithörande kostnadsförslag; men då blott grund- och uppritning blifwit afftydne; anmärkte församlingen att genomfärningen, som fauns å originalritningarna och som wisade de stora takhwalfwens konstruktion, war oundgängligen nöwdändig för verkställigheten; hwadan Öfwerintendentsembetet lät i sin helhet kopiera desamma. Och härwid hade man naturligtwis intet att erinra, enär enda skillnaden bestod deri, att ett annat författarenamn infommit å ritningarna och under kostnadsförslaget. Det war endast en liten misskrisning, som wäkte wid materialbeställningen någon betänklighet. Sparrarne hade nemligen blifwit upptagne till 31 i stället för 13 alnars längd. Wänne Öfwerintendentsembetet haft fullt skäl att öfwer ett års tid uppehålla ett angeläget byggnadsföretag för att å ritningar och kostnadsförslag, som öfwerlemnades till Konungens nådiga stadfästelse, få en wederbörlig namnteckning? — Af dessa få exempel, som kunna, om så önskas, utförligen behandlas och ökas med flera andra, torde det

wisa sig, att swärligen någon, som har ett sannt och lefwande intresse för något offentligt byggnadsföretag, hwilket ligger inom Öfwerintendentsembetets domwårjo, fördristar utan på det mest undfallande sätt framkomma med några anmärkningar, och att således man icke skäligen kunnat härifrån wänta något yrkande af en totalförändring i ritningarna till det nya biskops huset, ännu mindre uppgörande af några nya härstädes.

Då Replikförfattaren säger, "att under verkställigheten af biskopsbyggnaden ingen konfidentiel eller offentlig inwänning, som kunnat föranleda rättelse, blifwit af verkställaren gjord;" så få wi härwid i kortet andraga, att, då man med offentliga erinringar, hwari wederbörande härstädes instämde, föga eller nästan intet uträttat, man kunde ännu mindre hoppas i konfidentiel wäg. För öfrigt torde det wäl warit mindre tillbörligt, att, sedan Konungen öfwerlemnade åt wederbörande härstädes dylika frågors afgörande, i enskild wäg söka tillstånd till någon förändring. Man kunde så mycket mindre på berörda sätt wända sig till en ledamot af Öfwerintendentsembetet, som, ehuru Konungen anbefaller uti Des höga bref af den 5 Oktober 1839, "att Öfwerintendentsembetet uppgör behöriga detaljritningar och beskriwningar, hwilka skola tjena till ledning för arbetets ändamålsenliga utförande," och ehuru byggnaden nu borde enligt detsamma beräkning wara färdig, hwarken detaljritningar eller beskriwningar afhörs. Den uppgiften att verkställaren icke gjort någon offentlig inwänning i afseende på ritningarnas utförbarhet, är ett litet mistag. Han ingaf nemligen ett memorial till wederbörande härstädes under den 13 Juli 1841, deri alla vundgängligen nödwändiga förändringar anfördes, till hwilkas widtagande enhälligt bifall lemnades; helst arbetet måst i annat fall inställas.

Då man gifwit dem, hwilka i hufwudstaden nitälska för wårt byggnadswäsende, tillfälle att se ritningarna till härwarande biskops hus; tyckes detta wara så alldeles i sin ordning, att wi ingalunda betwisla, det originalritningarne härstädes blifwa för hwarje konstställföre tillgängliga, isynnerhet som det äro dessa, hwilka skola ådagalägga, huruwida wåra anmärkningar sakna grund eller icke.

Då det heter, att ritningarnas författare "anwändt så godt han kunnat sin insigt och förmåga," så måste wi i afseende härpå tillstå, att wi icke anse nå-

gon konstnär så stor eller så ofelbar, att han icke alltid borde wara färdig med en sådan slutförklaring; ty att ingen kan framkomma med ett konstwerk, som är i alla afseenden fulländat, derom lära meningarne icke wara delade. Ja, mången utmärkt konstnär har ej sällan gjort sig skyldig till mistag, och wi wilja wisserligen icke förneka, att ritningarnas författare är en man, som med framgång idkat och idkar en högre byggnadskonst; men wi wåga deremot underställa hwarje opartist, om, i händelse någon anmärker gjorda mistag, helst emot en myndighet, som tyckes allt mer och mer tillwälla sig ett idewidrigt förmynderskap öfwer ett helt rikets civilarkitektur, man skäligen bör derföre påpekas såsom "den, der söker i en bitter och hatfull ton att reta, sära och nedsätta personligheter." Och wi tillägga, att några så oädla bewefelsegrunder, som de ifrågawarande så mycket mindre leda öf, som wi hysa synnerlig aktning för Herr Professor Nyströms personlighet, och som wi hwarken ha wilja eller anse öf äga förmåga att förringa hans konstinärswärde; men wi ha deremot ett så lefwande intresse för ett grundligt byggnadsstudium och en så god förhoppning om en fördomsfriare och allsidigare konstutöfning, att alla personliga förhållanden måste såsom småsaker i jemförelse härmed förbises; alldenstund ett ändamålsenligt byggnadsfätt är en wiktig samhällsangelägenhet, och en högre konst, hwilken till sin idé är och måste i sig wara, hwad den kallas, fri, icke kan, om den icke skall rentaf förlamas, godtyckligt fjättras genom någon inkränkt skolas småaktiga twångsmedel. — Kortligen wi hoppas, att helt andra konstideer än de, hwilka framstått under Herr Öfwerste Bloms interimsheskap, skola under Herr Professor Byströms ledning uppenbara sig.

Notiser.

Rymland. Den i Berlin utkommande Vos'sche Zeitung innehåller följande underrättelse från Dorpat dat. d. 4 sissl. December: "Wårt universitet, som nyligen genom en betydlig förötning af sin stat erhållit ett glädjande prof af tefferlig omsorg, har på ett högst beklaganswärdt sätt förlorat två af sina lärare: Teologie Professorn Collegii-Rådet Ullmann och Juris Professorn Statsrådet Bunge I., begge infödde Liffländare. Från 1839—41 hade den förfinämnde warit Univerfiteitens Rektor och derefter förmedelst sjuklighet blifwit på begäran entledigad från nämnda befattning. Flera Studerande hade förenat sig, för att medelst öfwerlemnande af en sifwerpokal betyga honom sin tacksamhet; men enligt här gällande lagar

är det förbjudit att emottaga skänker af underlybände, i fall icke en uttrycklig tillåtelse af de högre auktoriteterna medgifver sådant. På grund af denna lag hade deltagarne förut blifwit warnade, Ikwäl gick öfwerlemnandet för sig och dertill under öfwerträdelsen förswärande omständigheter. I följd deraf har i går ett kejsarligt dekret antommit, hvars rättvisa hos ingen loyal undersåte kan sättas i fråga, huru smärtsamt också resultatet må beröra honom. Ulmann är entledigad från sin tjänst och förbjuden att vidare wistas i Dorpat; men Bunge, som genom ett jurtdiskt betänkande billigat det skeddä, förflyttad till Kasan. Studenterna hafwa erhållit förlåtelse, hvarföre man ännu härstädes öfwerlemnar sig åt hoppet att den kejsarliga nåden skall låta en — säkerligen af alla önskad — mitbring i domen mellankomma. Lugnet har under allt detta på intet sätt blifwit förbrt; Ulmann afreste samma dag och Bunge har blott ännu att redowisa för det hittills af honom förwaltade Universitetets-Biblioteket, för att derefter ofördrösligen afgå till sin bestämelseort.

Danmark. Bland härstädes utkomna literära nyheter äro att märka: Originater: Afhandling om Coffarbisfibes Construction, et Forsög af Skibsbygmester D. H. Junch. 1:ste Part Skibscopien. 10 Ark Text, 2 Ark Tabeller, 7 Ark Kobbere. 3 Rbd. Forfatteren. — N. P. Asp, Lovgivning om Borgere og Almue-Skolevesenet i Danmark. En Haandbog. 1 Rbd. 72 s. A. J. Höst. — Taarnet ved Dardanellerne. 2 Dele. 2 Rbd. 32 s. Schuboths Boghandling. — Danmark, et malerisk Atlas, med poetiske Bignetter af J. L. Heiberg. 5:te Hefte. 48 s. Bing & Søn. — Köbenhavn's Universitets Aarbog for 1841. Udgivet af S. P. Selmer. Med Sageregister til Aargangene 1837—40. 2 Rbd. Gyldendal'ske Bogh. — J. Bremer, Haandbog i Lægevidenskabens Historie. 1:ste og 2:det Hefte å 48 s. Keigel. — G. J. Kung, Om qvindelig Dannelse og Undervisning, og om Oprettelsen af en qvindelig Undervisningsanstalt. 16 s. Keigel.

Oversættelser: J. C. Prichard, Om Sinds sygdomme og andre sygelige Sjælstilstande. Oversat og med enkelte Bemærkninger og Tillæg, tildels efter andre Forfattere, forsynet af S. Selmer. 2 Rbd. 88 s. Keigel. — D. Fr. Strauß, Fremstilling af den kristelige Troeslære i dens Historiske Udvikling og i dens Kamp med den moderne Videnskab. Oversat af S. Bröchner. 1:ste Bind. 3 Rbd. 32 s. Klein.

Anmälan.

Undertecknad, som för nästkommande år öfvertagit redactionen af Tidningen *Studier Kritiker och Notiser*, får härmed gifwa den för Svensk litteratur intresserade allmänheten tillkänna, att nämnde Litteratur-tidning kommer att fortfara under samma namn och yttre skick samt i det närmaste efter samma plan som hittills.

Man har trott sig böra möta allmänhetens anspråk på mera deltagande i dagens frågor, likasom man ansett sig böra, närmare än hittills skett, redogöra för Lunds universitets vetenskapliga och öfriga angelägenheter. Till följe härutaf skall i tidningen utrymme hållas, icke blott för rent vetenskapliga afhandlingar och kritiker, utan ock för uppsatser i praktiska, för samhälle och medborgare interessanta frågor. Hvad de akademiska angelägenheterna beträffar, så hoppas man för en större allmänhet icke allenast kunna ådagalägga huru universitetet följer med sin tid, utan ock kunna meddela de uppgifter, som närmast röra akademiens yttre administration.

Förlaget har Herr Gleerup, som förut, benäget åtagit sig. Lund den 8 December 1842.

CARL AUGUST HAGBERG.

Den literära Tidskriften "Studier Kritiker och Notiser" för år 1843, 40 Nr:ror i 4:o, erhålles på Lunds Post-Contoir för 3 R:dr 40 sk.; på öfriga Post-Contoir med 4 R:dr 8 sk; hos Herrar Bokhandlare och undertecknad för endast 3 R:dr 16 sk., allt B:ko. Den kringständes Nummervis, erhålles dock afven kvartalsvis, häftad i omslag, då sådan önskan vid skeende requisition tillkännagifves. Herrar Prenumeranter i Lund erhålla sina exemplar sig tillsända utan särskild kostnad; och Herr Bokhandlare i öfriga Städer, som ändock hålla ett bud för böckers kringbäring, vilja sannolikt medgifwa samma beqvämlighet för sina prenumeranter. Lund den 8 December 1842.

C. W. K. Gleerup.

Rättelser:

Sid. 310, 2:dra spalt., rad. 22 uppfåran står: en des, läs: en bland des.
 — — — rad. 25 — står: wara, läs: hafwa warit.
 S. 311. 1:sta spalt. rad. 21 uppfåran, står: kunde hafwa, läs: kunde hafwa gifwit.

N:o 1 af denna Tidning utgifwes Lördagen d. 7 Januari.

Lund, tryckt uti Berlingska Boktryckeriet, 1842.

